

Chữ Nghĩa Nhà Nho

TVB

Vua Tự Đức lên ngôi chỉ ba năm đầu có yên trị. Từ năm thứ tư trở đi thì trong nước lại có rất nhiều giặc giã nổi lên cướp phá. Bên ngoài việc giao thiệp với nước Pháp đang gặp nhiều khó khăn. Đất Bắc kỳ là đất của nhà Lê cũ, dân tình còn nhiều người tưởng nhớ đến tiền triều. Những người làm loạn, hoặc tự nhận là giòng dõi nhà Lê, hoặc tìm một người giả nhận giòng dõi nhà Lê rồi tôn lên làm minh chủ, lấy cớ để khởi sự.

Lúc bấy giờ có giặc: Tam Đường, giặc Châu chấu, giặc Phụng, giặc Nông, giặc Khách. Ngay cả đến Cao Bá Quát nổi tiếng văn học miền Bắc, vua Tự Đức đã tặng danh hiệu "Thần Siêu, Thánh Quát". Làm quan giữ chức Giáo Thụ Phủ Quốc Oai (Sơn Tây). Đã có khi được đàm đạo văn chương, hoặc chơi cờ với vua Tự Đức. Vua thì tài đôi mã, Cao bá Quát thì giỏi đôi xe. Vua Tự Đức cảm hứng đọc: "Lưỡng mã rao trì thiên lý địa" (hai ngựa rảo bước ngàn dặm trên đất). Cao Bá Quát ứng khẩu: "Song xa bức tấu cứu trùng thiên" (hai xe áp đảo đến cả thiên cung). Vua Tự Đức nghe qua đã hiểu ý muốn làm loạn. Quả nhiên Cao Bá Quát đã bức chí, bỏ quan về dạy học, rồi đi theo Lê Duy Cự tự xưng là Quốc sư, nổi loạn ở vùng Sơn Tây và Hà Nội. Sau ông ta bị bắt và phải xử trảm tại làng. Năm Tự Đức thứ 21 bọn Ngô Côn là tàn quân của Hồng Tú Toàn từ Tàu tràn sang nước ta, quan quân đánh mãi không được, đến cuối Canh Ngọ (1870) Ngô Côn vây đánh tỉnh Bắc Ninh, triều đình cử quan Tiểu Phủ Ông Ích Khiêm đi dẹp, trận ấy bắn chết được Ngô Côn và phá tan quân giặc. Tuy thắng trận nhưng quân

của triều đình cũng bị tổn vong số lớn. Gửi tiếp báo chiến thắng về Huế và cũng xin phép để tướng thưởng công lao cho các chiến sĩ tại Hà Nội. Triều đình Huế chấp thuận. Ông Ích Khiêm mới nghĩ đến xin một khoảng đất để xây một ngôi đền thờ tướng nhớ đến các tử sĩ đã hy sinh vừa qua. Ông Ích Khiêm tuy gốc thiếu số nhưng lúc thiếu thời cũng có nhiều năm đèn sách. Đền thờ thì phải có mấy chữ đại tự biểu hiệu cho ngôi đền ở phía trước. Ông nhớ ngay đến chữ nghĩa thì không ai bằng cụ Tam Nguyên Yên Đổ. Lúc ấy cụ Nguyễn Khuyến đang dạy học ở Hàng Gai, Hà Nội, vui thú với đám bạch diện thư sinh.

Ông Ích Khiêm thân hành đến gặp cụ Nguyễn Khuyến và ngỏ ý nhờ cụ cho mấy chữ có ý nghĩa là lính tôi thờ trong đó. Cụ Nguyễn Khuyến suy nghĩ rồi trả lời: "Để tối nay tôi nghĩ, sáng mai có người cầm đến, với tiền thù lao là năm đồng bạc". Thời ấy tiền bằng bạc thật (hoa xoè) năm đồng rất lớn, tuy nhiên văn chương không thể trả giá! Ông Ích Khiêm cũng vui lòng chấp thuận, sáng hôm sau Ông Ích Khiêm nhận được bao thư do một học sinh mang đến. Trong bao thư có ba chữ "Tối Linh Từ" (Từ là đền, Tối Linh là rất thiêng). Ông Ích Khiêm thất vọng, tự nghĩ ba chữ này thì viết cho đền nào mà không được? Ông trở lại gặp cụ Nguyễn Khuyến để xin cụ viết cho mấy chữ khác, ông còn trách cụ là hôm qua đã nói để cụ lưu ý cho là đền thờ lính tôi tử nạn. Cụ Nguyễn Khuyến cười và hỏi lại Ông Ích Khiêm: "Tối linh là lính tôi, còn lính của ai nữa?".

Quý Ái hữu Công Chánh có dịp về thăm lại Hà Thành đừng quên ghé lại "Tối Linh Từ" (ở phố Khâm Thiên) để biết thêm một di tích lịch sử nữa.

TVB
Australia